

د. ج. نزموند

فصلی دیگر از کتاب هنرپیشگی
و کارگردانی، نوشته د. ج. نزموند
که آقای دکتر مهدی هسروی
آن را به فارسی برگردانده اند.

هنرپیشگی

آزمایش - سخن - دنباله سخن - لهجه - تعلیم حرکت - مطالعه شخص بازی -
ایجاد صوت - تنظیم زمان و تضاد و تقابل - حرکت دست و سر - همکاری -
تمرین بالباس - «اعصاب» - نمایش

اگر لازم است با اشیاء بخصوصی روی صحنه ظاهر شوید باید در همین موقع خودتان را به آن اشیاء عادت دهید. و تا موقع تمرین نهائی (تمرین بالباس) آن اشیاء را بکار نبرید و اگر موجود نبود به مدیر صحنه مراجعه کنید. بازی کردن با اشیائی در روی صحنه یا نگاه داشتن آن بشما کمک فراوان میکند زیرا دستهای انسان در روی صحنه بیکاره تر و ناراحت تر از موقع معمول بنظر می آید. البته شخص میتواند دستهای خود را گاه بگاہ در جیب کند و اگر خیلی ناراحت شدید و لباسی که به تن دارید جیب ندارد گاهی ممکن است دستها را پشت سر نگاهدارید منتظر نباشید که تمام مسائل در یک تمرین برای شما روشن و معلوم شود. ولی یک قاعده کلی را باید از همان آغاز کار در مدنظر خود قرار دهید و آن اینست که باید اطمینان حاصل کنید که هر کلمه ای که در روی صحنه ادا میکنید در دورترین نقطه تالار نمایش شنیده میشود. درتئاتر هیچ چیز بیش از نشنیدن صحبت هنرپیشه، تماشاکنهارا ناراحت نمیکند.

این نقص واقعاً بخشودنی نیست .

اگر در بیان خود احساس ضعف میکنید باید هرچه در قوه دارید بکشید این نقص را مرتفع سازید . معنی واضح صحبت کردن با بلند حرف زدن تفاوت دارد . برای اینکه کلمات شما شنیده بشود لازم نیست فریاد بکشید . یکی از عیبهای بزرگ در صحبت کردن پائین انداختن آخر جمله است . شاید شما متوجه شده باشید که در صحبت روزانه هم بعضی این عیب را دارند . کوشش کنید آهنگ صدای شما واضح و رسا باشد و هجاها بطور کامل تلفظ شود . این مقصود با بکار بردن صحیح و دقیق لبها و زبان حاصل میشود . در مقابل آینه بنشینید و تمرین کنید . خواهید دید که هر وقت لبهای خود را خوب بکار بستید بیانات شما واضح میشود . بدون اینکه ناراحت باشید یا خجالت بکشید سر را طوری بگیرید که بتوانید کلمات را به سہولت و در کمال راحتی به بیرون پرتاب کنید . زیر لب و ناشمرده صحبت نکنید . اگر این نکات را بکار بیندید متوجه میشوید که حتی اگر آهسته یا زیر نفسی ولی بطور صحیح صحبت کنید صدای شما تا ته تالار نمایش میرسد .

کارگردان راجع به تندى و كندى صحبت شما بشما كمك ميكند . گاهی میخواهد سرعت پیشرفت نمایش در جاهای بخصوصی تغییر یابد والبته اگر شما به دستور و توصیه او عمل کنید با اشکال مواجه نخواهید شد . تعیین و تنظیم زمان بیان مطالب بعهدۀ خود شماست زیرا با این وسیله شما میتوانید تأثیر دراماتیک کاملی از آنچه بشما محول شده است در شنونده ایجاد کنید . این امر البته تا حد زیادی مربوط به قوای غریزی شما در فن هنرپیشگی است و شما بزودی کشف خواهید کرد که تغییر تندى و كندى و استفاده از مكث‌های دراماتيك تا چه اندازه خوش آیند و دلپذير است .

در فصل مربوط به کارگردانی ، مطالبی دربارهٔ دخول و خروج هنرپیشه بیان شد . در مورد ورود به صحنه باید بدانید که وقتی شما نخستین بار روی صحنه ظاهر میشوید تماشاکن‌ها شاید به هویت آن نقشی که بعهدۀ شماست آگاه نباشند . مصنف نمایشنامه بطور قطع عباراتی برای شما طرح میکند که شما در هر نقشی که هستید بتوانید خودتان را معرفی نمائید ولی شما هم باید هر چه میتوانید در اینخصوص به آنها كمك کنید . باید توجه داشت که حرف زدن و درعین حال حرکت کردن روی صحنه بطور کلی کار صحیحی نیست . زیرا حواس مردم پرت میشود

وبهتر اینست که اول حرکت کنید و بعد حرف بزنید . مکتبی که در نتیجه این عمل حاصل میشود تعلیقی بوجود می‌آورد که درتئاتر اهمیت آن بر کسی پوشیده نیست . ولی در این خصوص کارگردان ممکن است عقیده‌اش با شما مخالف باشد . بعید نیست شما عباراتی داشته باشید که برای پیشرفت داستان چندان مفید نباشد و با اینکه شما باید همیشه مراقب باشید که بیاناتتان کاملاً شنیده شود باید بدانید که این قبیل عبارات را میتوانید بگوئید و بگذرید . عبارات دیگر باید تا آنجا که برای شما مقدور است باتمام قوت و معنایان شود . البته مقصود این نیست که چشم خودتان را به دامنه صحنه بدوزید و مانند کسی که نطق سیاسی میکند صحبت کنید بلکه مقصود اینست که همیشه بکوشید دربیانات و حرکات خود رعایت تضاد یا تقابل را بکنید .

شاید مهمترین موضوعی که شما باید درباره بیانات خود در نظر بگیرید اینست که در گرفتن دنباله سخن طرف مقابل چابک باشید . صبر نکنید که طرف مقابل حرف خودش را کاملاً تمام کند و پس از آن شما خودتان را برای ادای جمله خود آماده سازید . اگر تمام این وقفه‌های متوالی را که شما و هنرپیشه‌های دیگر ضمن مکالمه در روی صحنه ایجاد میکنند جمع کنید متعجب میشوید ، که مدت اجرای نمایش درست نیم ساعت طولانی‌تر از حد لازم شده است . ما در مکالمه عادی اینقدر رعایت آداب و رسوم را نمیکنیم که تا صحبت طرف مقابل کاملاً انجام نپذیرفته ما شروع بحرف زدن نکنیم . ولی باوجود این هرگز نباید حرف دیگری را قطع کنید ، مگر اینکه در نمایشنامه قید شده باشد . باید بی‌درنگ و بی‌تردید بعد از خاتمه صحبت طرف متقابل بیانات خود را شروع کنید . اگر غیر از این باشد تماشاکن‌ها تصور میکنند که نمایش تمرین نشده‌ای را تماشا میکنند و هیچ چیز ملال‌آورتر از این نیست .

برای اینکه در این کار تسلط کامل یابید باید نه تنها عبارات خود و دنباله سخن دیگران را کاملاً از بر بدانید بلکه باید تمام عبارات و جمله‌هایی را که هنگام حضور شما در روی صحنه بین دیگران رد و بدل میشود نیز از حفظ داشته باشید . این امر بشما فرصت میدهد که داستان و تندی و کندی بیان و حرکات خود را کاملاً احساس کنید .

ولی با همه اینها يك خطر بزرگ در این راه هست که هنرپیشه‌های غیر حرفه‌ای عموماً به آن دچار میشوند . و آن اینست که بنابه استعداد غریزی اغلب آهنگ و حالت صدای شخص مقابل خود را تقلید میکنند .

بسیار مشکل میتوان تشخیص داد که در چه مواقعی شخص این کار را میکند و تنها کسی که احتمال دارد ملتفت این عیب شود کارگردان است. پس اگر شما مثلاً بایک شخص «اسکاتلندی» در روی صحنه بازی میکنید متوجه باشید لهجه او را تقلید نکنید. اگر هنرپیشه‌ای به لحاظ نقشی که دارد مجبور باشد با کندی صحبت کند برای شما مشکل است که لحن صدای او را نگیرید. و این مرض مسری همینطور به دیگران سرایت میکند بطوری که یک وقت ملاحظه میشود که تمام هنرپیشه‌ها بایک آهنگ و بایک لحن سخن میگویند. شما بخاطر داشته باشید که حتی سرعت صحبت خود را هم متنوع کنید تا یکنواخت نباشد.

بسیاری از هنرپیشه‌های غیر حرفه‌ای در حرکات «دست‌وسر» geste زیاده روی میکنند. البته مقصود از بیان این نکته این نیست که هنرپیشه کمتر از حد لزوم از دست‌وسر خود استفاده کند. با وجود اینکه هر حرکتی در روی صحنه کمی بامبالغه صورت میگیرد ولی این هم اشتباه بزرگی است که انسان دستهای خود را مثل پره چرخهای آسیای بادی مدام در هوا حرکت در آورد. از حرکات دست و سر باید فقط بعنوان تأکید ملایمی برای تقویت بیان یا بجای خود بیان استفاده شود. اگر حرفی ندارید بزنید تصور نکنید که باشانه بالا انداختن یا قدم زدن روی صحنه باید توجه تماشاکن‌ها را جلب کنید. ممکن است وظیفه شما این باشد که ضمن صحبت دیگران با حرکات خود تماشاکن‌ها را به هیجان بیاورید یا خوشحال و بدحال کنید یا بترسانید ولی سخت مراقب باشید که حرکت غیر لازم و بیمورد نکنید. حرکت دست و سر همواره باید محدود باشد. اگر چشمان خود را بسمت هنرپیشه مقابل بگردانید و نه تمام سر را به مراتب مؤثرتر است. برداشتن یک سیگار از قوطی سیگار و روشن کردن آن ممکن است بیشتر و بهتر معرفی و روحیه شما باشد تا حرکاتی که به دست‌ها و شانه‌های خود میدهید.

اگر مثلاً شما نقش یک یهودی را بازی میکنید باید عادات و اطوار او را خوب فراگیرید ولی در اجرای یک نقش سر راست Straight Part (بالباس و قیافه عادی) مراقب باشید در حرکات دست و سر زیاده روی نکنید. هنرپیشه بابکار بردن صدها رمز و اشاره کوچک میتواند خودش را به تماشاکن‌ها معرفی کند مثلاً گذاشتن یک انگشت بصورت - گذاشتن دست به سر - دست در جیب شلوار کردن و اگر لباس تاریخی بتن دارد کمربند را بادت گرفتن. آنچه بیان شد

البته جنبه کلی دارد و بزرگترین توصیه‌ای که میتوان کرد اینست که در حرکات دست و سر نباید آنقدر زیاده روی شود که توجه تماشاکنها را جلب کند. اگر باید چیزی یا کسی را با انگشت نشان دهید بخاطر داشته باشید آن دستی را بکار ببرید که از تماشاکنها دورتر است. اگر باید روی يك پا، بزمین زانو بزنید مواظب باشید زانوئی را روی زمین بگذارید که نزدیک به تماشاکنها است.

در سالهای اخیر کارگردانهائی هستند که صحبت کردن هنرپیشه را در حالی که پشتش به جمعیت است مردود میدانند. بدیهی است از این کار تا آنجا که امکان دارد باید خودداری کرد.

اگر لازم است روی صحنه غذا بخورید مراقب باشید لقمه‌های شما هرچه ممکن است کوچک باشد. البته برای شما غذاهای نرم تهیه میکنند که زود جویده شود و احتمال گرفتن گلو در بین نباشد. اگر لقمه کوچکی در دهان داشته باشید در کمال سهولت میتوانید غذا را بجوید و در ضمن حرف هم بزنید. در مورد مشروب نیز همین اصول باید رعایت شود.

سیگار کشیدن روی صحنه اگر هنرمندانه عمل شود بسیار مؤثر خواهد بود و نکته مهمی که در اینخصوص باید در نظر داشت اینست که در سیگار دود کردن شتاب نکنید. سیگار یا چپق (پیپ) خود را در کمال آرامی و طمأنینه روشن کنید و اگر از لحاظ بازی ضروری باشد از مکرر روشن کردن چپق نیز خودداری کنید. برای روشن کردن سیگار مراقب باشید کبریت ضمن عمل خاموش نشود. روشن کردن سیگار یا چپق وقتی با حرف زدن توأم شود مؤثرتر است و مکث طبیعی که هنگام فرو بردن دود پك اول حاصل میشود همیشه کیفیت دراماتیک دارد.